

אנחנו – בראשות עו"ד מוש חוג'ה

ת.ד. 132, בקוע 9975500

טל': 03-6209375 ; 03-6209233

דואר אלקטרוני : office@mosh-law.com

המבקשת

נ ג ד

ה מ ש י ב ה 1

רשימת בל"ד – אלתגמוע אלוטני אלדמוקרטי

ה מ ש י ב ה 2

היועצת המשפטית לממשלה

עמדה מטעם היועצת המשפטית לממשלה

1. בהתאם להחלטת יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-25, מוגשת בזאת עמדת היועצת המשפטית לממשלה ביחס לבקשה שבכותרת.
 2. עניינה של הבקשה שבכותרת בבקשת המבקשת מוועדת הבחירות המרכזית (להלן: ועדת הבחירות), שלא לאשר את התמודדותה בבחירות לכנסת ה-25 של רשימת בל"ד (להלן: בל"ד), וזאת בהתאם לסעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, וסעיף 63א לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969, ובעילה של שלילת קיומה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית.
 3. בתמצית ייאמר, כי לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, על אף שהמצע של רשימת בל"ד אכן מעורר קושי אשר מציב אותה בסמוך לתחום האסור לפי סעיף 7א(א)(1) לחוק היסוד, דין הבקשה להידחות.
- הראיות שהובאו בבקשה דגן אינן מהוות מסה ראייתית קריטית של ראיות משכנעות ברורות וחד-משמעיות, אשר יש בהן כדי להלום את אמות המידה הקפדניות והמחמירות שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון, לשם הוכחת התקיימותה של אחת או יותר מעילות הפסילה המנויות בסעיף 7א ביחס לרשימה. עוד יצוין, כי עיקרי המצע של בל"ד נבחנו על-ידי בית המשפט העליון בעבר ולא נמצא שיש בהם כדי להביא לפסילתה מהתמודדות בכנסת.
- בנסיבות אלה, אין בבקשה הלקונית ודלת הראיות שבפנינו כדי להעמיד תשתית ראייתית מספקת לשם פסילת רשימת מועמדים מלהתמודד בבחירות לכנסת, בהתאם לאמות המידה המחמירות לפסילת רשימה שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון, בין היתר בהתייחס לרשימת בל"ד. כפי שיפורט להלן.

רקע נורמטיבי - על הזכות להתמודד בבחירות

4. הזכות להתמודד בבחירות לכנסת היא בין זכויות היסוד החוקתיות החשובות והמכריעות ביותר במשטר דמוקרטי. בסיסה הרעיוני הוא עקרון השוויון הפוליטי והיכולת של כלל האזרחים לקחת חלק בהליך קבלת ההחלטות במדינה ועיצובה. זוהי "זכות יסוד מדינית, אשר באים בה לידי ביטוי רעיון השוויון, חירות הביטוי וחופש ההתאגדות, ומכאן כי זכות זו היא מן הסימנים המובהקים של חברה דמוקרטית" (דברי כבוד הנשיא מ' שמגר בפסק דינו בע"ב 2/84, 3/84 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת העשרה, פ"ד לט(2) 225 (1985)).

5. הזכות להתמודד בבחירות לכנסת מעוגנת בסעיף 6 לחוק-יסוד: הכנסת, הקובע כי ככלל, "כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים... הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת...". מכאן, שמניעה מרשימת מתמודדים להתמודד בבחירות לכנסת משמעה שלילת זכות היסוד החוקתית של המועמדים ברשימה להיבחר לכנסת באותן בחירות כלליות.

6. נוסף כי מניעה מרשימת מתמודדים להשתתף בבחירות לכנסת פוגעת גם בזכות היסוד החוקתית של אזרחי המדינה לבחור את נציגיהם לכנסת, המעוגנת בסעיף 5 לחוק יסוד: הכנסת, לפיו "כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת, אם בית משפט לא שלל ממנו זכות זו על פי חוק; ..."

7. סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, שכותרתו "מניעת השתתפות בבחירות", בנוסחו כיום, קובע:

"(א) רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרתיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:

(1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

(2) הסתה לגזענות.

(3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.

(1א) לעניין סעיף זה, יראו מועמד ששהה במדינת אויב שלא כדין בשבע השנים שקדמו למועד הגשת רשימת המועמדים כמי שיש במעשיו משום תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, כל עוד לא הוכיח אחרת.

(ב) החלטת ועדת הבחירות המרכזית כי מועמד מנוע מלהשתתף בבחירות טעונה אישור בית המשפט העליון.

(ג) מועמד יצהיר הצהרה לעניין סעיף זה.

(ד) פרטים לעניין הדיון בוועדת הבחירות המרכזית ובבית המשפט העליון ולעניין הצהרה לפי סעיף קטן (ג), ייקבעו בחוק."

8. פסיקת בית המשפט העליון התייחסה בהרחבה לסעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת. העקרונות הכלליים שנקבעו בפסיקה לעניין פרשנות הסעיף נגזרו מחשיבותן העליונה של הזכויות הבסיסיות לבחור ולהיבחר לקיומו של משטר דמוקרטי. לפיכך **נקבע כי הפעלת הסמכות הקבועה בסעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת, תעשה רק "במקרים מובהקים וקיצוניים", וכי עילות הפסילה יפורשו "בצמצום" ו"באורח דוקנני".**

בפסק הדין בא"ב 1806/19 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' כסיף** (ניתן ביום 21.3.19; נימוקי פסק הדין ניתנו ביום 18.7.19) (להלן: **עניין כסיף**), סיכמה כב' הנשיאה חיות את ההלכה בפסיקתו רבת השנים של בית המשפט העליון כדלקמן:

"אמות המידה לעניין הרף הראייתי הנדרש"

16. **לצד הפרשנות המצמצמת של עילות הפסילה הקבועות בסעיף 7א לחוק היסוד, הוסיפה הפסיקה וקבעה במהלך השנים שורה של אמות מידה מחמירות לעניין הרף הראייתי הנדרש לצורך התגבשות איזה מן העילות. אמות המידה הללו תוחמות את האפשרות לפסול רשימה או מועמד מלהתמודד בבחירות לכנסת למקרים מובהקים וקיצוניים בלבד בשל הזהירות המופלגת שאותה נוקט בית המשפט כנקודת מוצא**

בהקשר זה (עניין בל"ד, בפסקה 3; השוו לדבריו של השופט ש' לוי בעניין בן שלום, בעמ' 248; עניין כך, בעמ' 2). להלן תפורטנה בתמצית אמות המידה שהותוו בפסקה לעניין הרף הראייתי הנדרש להתקיימות עילות הפסילה. אמות מידה אלה ברובן יושמו תחילה באשר לפסילת רשימות ולאחר תיקון חוק היסוד בשנת 2002 הן אומצו בהתאמה גם לעניין פסילת מועמד יחיד (ראו עניין טיבי; עניין זועבי הראשון ועניין זועבי השני), ואלו הן:

(-) ראשית, על מנת להכריע בשאלה האם אחד מהיסודות המנויים בסעיף 7א מתקיים במטרותיהם או במעשיהם של הרשימה או המועמד, יש להראות כי מטרה זו היא חלק מהמאפיינים הדומיננטיים של שאיפות הרשימה או המועמד או הפעילות שלהם וכי לשם קידום הם מבקשים ליטול חלק בבחירות (ראו עניין ניימן השני, בעמ' 187; וראו גם עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) שנית, יש להראות כי מטרות מרכזיות ודומיננטיות אלו נלמדות מהצהרות מפורשות ומהיגדים ישירים או ממסקנות מסתברות שמשמעותן ברורה וחד-משמעית (עניין ניימן השני, בעמ' 188; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) שלישית, יש להראות שהרשימה או המועמד פועלים באופן אקטיבי להגשמת המטרות האמורות, וכי נעשתה פעילות שאינה ספורדית להוצאתן מן הכוח אל הפועל. נפסק כי אין די במטרות בעלות אופי תיאורטי ויש להצביע על פעילות שיטתית, חוזרת ונשנית, אשר "צריכה לבוא לידי ביטוי חמור וקיצוני מבחינת עוצמתה" (עניין ניימן השני, בעמ' 196; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) רביעית, הראיות המבססות את המעשים או המטרות, אשר יש בהם כדי למנוע התמודדות בבחירות לכנסת, צריכות להיות "ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות" (עניין ניימן השני, בעמ' 188; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין זועבי השני, בפסקה 34; השוו: עניין ניימן הראשון, בעמ' 250), ונדרשת "מסה קריטית" של ראיות בעלות אמינות גבוהה להצדקת הפסילה (עניין טיבי, בעמ' 43; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14). נטל הראיה בעניין זה חל על הטוען לפסילת הרשימה או המועמד וספק המתעורר לגבי דיוק המסקנת הראייתית צריך לפעול נגד הפסילה (עניין ניימן השני, בעמ' 248-249; עניין כך, בעמ' 3).

במסגרת פסק הדין **בעניין כסיף** סיכמה כב' הנשיאה חיות גם את ההלכה בעניין עילת הפסילה הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת, 'שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית', כך:

"(1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

13. העילה הראשונה הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת עניינה מניעת השתתפות בבחירות של רשימת מועמדים או מועמד אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של המועמד לרבות בהתבטאויותיו משום שלילת קיומה של מדינה ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. בעניין טיבי נקבעו המאפיינים "הגרעיניים-המינימליים" של מדינת ישראל כמדינה יהודית וכן נקבעו המאפיינים "הגרעיניים-המינימליים" שלה כמדינה דמוקרטית, ונקבע שפגיעה במאפיינים אלה היא זו העשויה להקים עילת פסילה מתוקף סעיף 7א(א)(1) לחוק היסוד. לעניין המאפיינים "הגרעיניים" המעצבים את הגדרת מדינת ישראל כמדינה יהודית נקבע כי אלה כוללים את זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל שבה יהיה רוב יהודי; כי עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה; כי סמליה וחגיה של המדינה משקפים בעיקרם את המסורת היהודית, וכי מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשת הדתית והתרבותית של המדינה (עניין טיבי, בעמ' 22; השוו לעמדת השופט י' טירקל באותה פרשה בעמ' 101; ראו עוד עניין זועבי השני, בפסקה 66 ועניין זועבי הראשון, בפסקה 20; עניין בל"ד, בפסקה 6; והשוו: עניין יאסין, בעמ' 66; דבריו של השופט ש' לוי בעניין בן שלום, בעמ' 248; ראו עוד אמנון רובינשטיין ורענן הר-זהב חוק-יסוד: הכנסת 64 (1993)).

אשר למאפיינים "הגרעיניים" של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית נקבע כי: "מאפיינים אלה מבוססים [...] על הכרה בריבונות העם המתבטאת בבחירות חופשיות ושוות; הכרה בגרעין של זכויות אדם, ובהן כבוד ושוויון, קיום הפרדת רשויות, שלטון החוק ורשות שופטת עצמאית" (עניין טיבי, בעמ' 23; ראו גם עניין זועבי השני, בפסקה 29; והשוו: עניין יאסין, בעמ' 66). עוד צוין בעניין טיבי כי רשימה השוללת את זכות הבחירה לכנסת על בסיס אתני-לאומי, או רשימה אשר מבקשת לשנות את המשטר באמצעות שימוש באלימות, לא תורשה להתמודד בבחירות, שכן במהותה היא שוללת את היסודות הדמוקרטיים של המשטר בישראל (שם, בעמ' 24; ראו עוד עניין ניימן השני, בעמ' 190 וכן עניין זועבי השני, פסקה 30).

עמדת היועצת המשפטית לממשלה

9. כפי שיפורט להלן, לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, על אף הקושי הגלום במצעה של בל"ד והראיות שהצטברו ברבות השנים לעניין התקיימותה של העילה בדבר שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ביחס אליה, אין בבקשה שבפנינו כדי לעמוד ברף המחמיר שנקבע בפסיקה כדי להצדיק את השימוש בסעד הקיצוני של פסילת רשימה מהתמודדות בכנסת. להלן יפורטו הטעמים לכך.
10. **ראשית, הבקשה שבכותרת היא לקונית ביותר מבחינת היקף הראיות לביסוס עילת הפסילה.** דומה כי גם המבקשת עצמה אינה חולקת על כך שהתשתית הראייתית שבבסיס הבקשה שהניחה בפני ועדת הבחירות המרכזית היא דלה, באשר היא מציינת כי 'מדובר במספר דוגמאות בלבד וקצרה היריעה מלהכיל את התבטאויות יו"ר המשיבה כנגד מדינת ישראל' (סעיף 19 לבקשה).
11. בשים לב לכך, עמדת היועצת המשפטית לממשלה היא כי בהתאם לאופן בו פורש סעיף 7א לחוק על-ידי בית המשפט העליון בפסיקתו לאורך השנים, ולתנאים המחמירים אשר נקבעו בפסיקה לשם פסילת רשימה או מועמד מלהתמודד בבחירות, הרי שבחינת הבקשה הלקונית דגן מובילה למסקנה כי אין בראיות הבודדות אשר הובאו במסגרתה כדי להצדיק את קבלת בקשת הפסילה. שכן, הבקשה אינה מציגה "מסה ראייתית קריטית" – אשר נתמכת בראיות "ברורות, חד משמעיות ומשכנעות" – לפיה המטרה הדומיננטית של המשיבה היא אחת מהמטרות המנויות בסעיף 7א לחוק היסוד; וכי הרשימה פועלת באופן אקטיבי ועקבי להגשמת מטרה זו.
12. הדברים נכונים ביתר שאת גם בהשוואה להיקף הראיות אשר הוגשו בעבר במסגרת בקשות שונות לפסילת רשימות ומועמדים, שנדונו על-ידי בית המשפט העליון ונדחו על-ידו – לא כל שכן ביחס להיקף הראיות הרחב בהרבה שהוצג בבקשות הפסילה שאושרו – כדי להמחיש כי אין בבקשה הלקונית שבפנינו כדי להתקרב לרף הראייתי הנדרש לשם פסילת רשימה.
- כך למשל, בא"ב 11280/02 **טיבי נ' ועדת הבחירות לכנסת ה-16**, פ"ד נו(4) 1 (2003) (להלן: **עניין טיבי**), דחה בית המשפט העליון בדעת רוב את הבקשה לפסילת רשימת בל"ד, על אף שהוצג חומר ראייתי רחב בהרבה מהחומר המהווה בסיס לבקשת הפסילה הנוכחית. גם בהשוואה לראיות שהוצגו בבקשות פסילה מהשנים האחרונות ביחס לבל"ד – **בעניין כסיף ובעניין ע"ב 5506/19 עוצמה יהודית נ' הרשימה המשותפת** (25.8.19) – עולה כי הבקשה שבפנינו אינה מתקרבת לרף הראייתי הנדרשת לבקשת פסילה.
13. **שנית,** גם בחינה מהותית של הראיות שצירפה המבקשת לבקשתה – המצע של בל"ד, ראיון אחד וכתבה – מצביעה על כך שהיא לא עמדה בנטל הכבד המוטל עליה לבסס עילה לפסילת רשימה.

המצע

14. במוקד הבקשה דן מצוי מצעה של רשימת בל"ד. בחינת מצע המפלגה (בנוסח כפי שצורף לבקשה) – ובפרט, הסעיפים המופיעים במצע בפרק שכותרתו "חוקה דמוקרטית ומדינת כל אזרחיה" – מלמדת כי סעיפים מסוימים במצע אכן עשויים להוות ראייה לעניין התקיימות עילת הפסילה בהתאם לסעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת. כך למשל, בהתאם למצע האמור, ינוסחו מחדש התנאים לרכישת אזרחות ישראלית, אשר עולה מהם כי רכישת אזרחות מכוח חוק השבות תתבטל ('האזרחות במדינה תושבת על עקרון השוויון ואיסור האפליה, וכללי רכישתה ייקבעו בהתאם – ובכלל זה ייקבע כי היא תוענק למי שהתקיימו אצלו אחד מאלה...'); סמלי המדינה וההמנון ייקבעו בחוק 'על סמך עקרונות היסוד החוקתיים השוויוניים והדמוקרטיים'; המדינה תעגן בחוקה 'את עקרון האזרחות השווה לכל אזרח, תוך הכרה בקיומן ובזכויותיהן של שתי קבוצות הלאום, היהודית והערבית, החיות בגבולות המדינה המוכרים על פי הדין הבינלאומי'; ועוד.

15. אין חולק על כך שמצעה של מפלגה הוא מקור מרכזי ממנו ניתן ללמוד על מטרותיה (ראו פסקה 77 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות **בעניין כסיף** והאסמכתאות המופיעות שם). ואולם, בנסיבות העניין לא די במצע של רשימת בל"ד כדי לבסס תשתית ראייתית ברף המספיק לפסילתה מהתמודדות בכנסת.

טעם ראשון לכך הוא שבהתאם לפסיקת בית המשפט העליון שצוטטה לעיל, מעבר למטרות המנויות במצע, **"יש להראות שהרשימה או המועמד פועלים באופן אקטיבי להגשמת המטרות האמורות, וכי נעשתה פעילות שאינה ספורדית להוצאתן מן הכוח אל הפועל. נפסק כי אין די במטרות בעלות אופי תיאורטי ויש להצביע על פעילות שיטתית, חוזרת ונשנית, אשר "צריכה לבוא לידי ביטוי חמור וקיצוני מבחינת עוצמתה".** במקרה שבפנינו, המבקשת לא העלתה כל טענות במישור זה, לא כל שכן הציגה ראיות לכך.

טעם שני הוא שלאורך השנים מצעיה של מפלגת בל"ד ביחס ל"מדינת כל אזרחיה", כמו גם תצהירים שהגישה בל"ד ביחס למצעים אלה, עמדו בפני בית המשפט העליון, במספר בקשות קודמות למנוע מבל"ד עצמה (או מרשימות בהן בל"ד היתה אחד ממרכיביהן) להתמודד בבחירות.

בהתאם לאמות המידה המחמירות שנקבעו בפסיקה, **בית המשפט לא מצא לנכון למנוע מבל"ד להתמודד בבחירות – בשל מצעה, או בכלל – וזאת אף בצירוף ראיות נוספות** (לקראת הבחירות לכנסת ה-16 בשנת 2003 (בפסק הדין **בעניין טיבי**), לקראת הבחירות לכנסת ה-18 בשנת 2009 (בפסק הדין בע"ב 561/09 **בל"ד – המפלגה הלאומית הדמוקרטית נ' ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18** (ניתן ביום 7.3.11) (להלן: **עניין בל"ד**); לקראת הבחירות לכנסת ה-21 בשנת 2019 (בפסק הדין **בעניין כסיף**), ולקראת הבחירות לכנסת ה-22 בשנת 2019 (בפסק הדין בע"ב 5487/19 **גיל סגל נ' איתמר בן גביר** (ניתן ביום 25.8.19)). בהתאם, מאז שנת 1996, כעשרים ושש שנים רצופות, חברי כנסת מטעם בל"ד מכהנים כסיעה או כחלק מסיעה בכנסת.

16.

מעבר לכך, יש לתת את הדעת גם לכך שהמשיבה צירפה תצהיר של יו"ר הרשימה לכתב תשובתה, ובו הוצהר כי "אין כל חידוש במצע שלנו מאז שנידון לראשונה בפני בית המשפט העליון ולפני יותר מעשרים שנה." (סעיף 7 לתצהיר), וכי "אני מאשר כי אני ושאר המועמדים הנ"ל של רשימתנו מחויבים למצע המדיני כפי שהוא נידון ואושר על ידי בית המשפט העליון בהליכים הנ"ל. כמו כן, אנחנו מחויבים לכל ההצהרות שניתנו מטעם ההנהגה של בל"ד בפני בית המשפט העליון בהליכים הנ"ל" (סעיף 8 לתצהיר).

יודגש, כי פסיקת בית המשפט העליון בהליכים קודמים בעניינה של בל"ד ומועמדים מטעמה, נתנה משקל להצהרות דומות מטעמה של בל"ד, והיותה אחד מהשיקולים שלא למנוע ממנה להתמודד בבחירות (ראו: **עניין כסיף** – פסקה 58 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות, פסקה 8 לפסק דינו של כב' השופט (כתוארו אז) פוגלמן, ; א"ב 9255/12 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת התשע עשר נ' זועבי**, פסקה 23 לפסק דינו של כב' הנשיא (בדימוס) גרוניס (2013); **עניין בל"ד** – פסקה 19 לפסק דינה של כב' הנשיאה (בדימוס) ביניש (ניתן ביום 7.3.11).

על כן, לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, בנסיבות האמורות אין מקום לשים את כל כובד המשקל של ההכרעה בעניין על מצעה של הרשימה בלבד, שכן הוא אינו מבסס כשלעצמו תשתית ראייתית ברף הנדרש לפסילה.

הראיון והכתבה

17.

בהמשך לכך נוסף, כי המבקשת התייחסה בבקשתה לשתי ראיות בודדות נוספות, שאף בהצטרפן למצעה של בל"ד אין בהן כדי לבסס את העילה של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, וזאת במידה שיכולה למנוע התמודדות של רשימת מועמדים בבחירות לכנסת –

1. ראיון של יו"ר הרשימה מיום 21.8.22 ברשת ב', בו לכאורה השיב בלקוניות כי הוא תומך בביטול חוק השבות, בביטול ההימנון ובשינוי דגל המדינה (סעיף 16 לבקשה); למותר לציין שלא די בתשובות לקוניות אלה, בראיון בודד, כדי להתקרב ליצירת מאסה קריטית של ראיות הנדרשת בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון לביסוס פסילת רשימת מועמדים.

2. כתבה בערוץ 7 מיום 8.8.22, אשר מפנה לראיון של יו"ר בל"ד בערוץ הכנסת, שבו צוטט כאומר בין היתר כי "צה"ל הוא מכונת ההרס הגדולה ביותר בעולם" וכי "יצרתם את אחת ממכונות ההרס הכי משומנות, הכי יעילות, הכי רציניות שיש בעולם, את זה אי אפשר לקחת" (סעיפים 17-18 לבקשה). לעניין ראיה זו יצוין כי בל"ד טענה בכתב תשובתה כי 'הציטוטים מוכחשים שכן המבקשת ערכה וסילפה את הדברים (ח"כ אבו שחאדה לא עשה שימוש בביטוי "חיילי צה"ל רוצחים")', תוך שבד בבד הוסיפה כי לשיטתה מדובר 'בהבעת עמדה לגיטימית' (סעיף 25 לתגובת בל"ד). היועצת המשפטית לממשלה מסתייגת בתוקף מהאמירות שלעיל ביחס לצה"ל וחייליו, אולם אמירות אלה בכתבה כלל אינן עוסקות בסוגיית היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית, וממילא אינן מסייעות לביסוס בקשת פסילה בעילה לפי סעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת.

משאלה הם פני הדברים, הרי שגם צירופן של התשובות הלקוניות בריאיון מיום 21.8.22, יחד עם הסעיפים המוקשים במצעה של מפלגת בל"ד, אינו עולה כדי מסה קריטית של ראיות רלוונטיות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות, אשר יכולה לבסס את פסילת בל"ד מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-25 בעילה של 'שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית'. והכל, בהתאם לאמות המידה הקפדניות והמחמירות שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון.

ההתמודדות העצמאית

18. **שלישית**, לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, בנסיבות האמורות, ובהינתן הראיות הבודדות שהציגה המבקשת, עצם העובדה שבניגוד להתמודדות במערכות הבחירות האחרונות רשימת בל"ד מתמודדת בבחירות הנוכחיות לכנסת באופן עצמאי – עובדה המביאה לבחינה עצמאית של מצעה ביחד עם הראיות הנוספות שהוצגו – אינה מביאה למסקנה כי הונחה תשתית ראייתית מספקת לפסילה.

כפי שיפורט, מאז הפעם האחרונה שעניינה של מפלגת בל"ד נבחן על ידי בית המשפט העליון אכן חל שינוי, שכן בל"ד מתמודדת בבחירות הנוכחיות באופן עצמאי. ואולם, לאחר בחינת מכלול נסיבות העניין, לרבות המצע של המפלגה ויתר הראיות שצורפו לבקשה, נמצא שהמשקל שיש לייחס לשינוי זה אין בו כדי להטות את הכף ולהביא לפסילת בל"ד. בהקשר זה יפורט כי נתון משמעותי שנשקל בעבר לחובת בל"ד הייתה הצעת חוק יסוד: מדינת כל אזרחיה, שביקשו חברי הכנסת מסיעת בל"ד בכנסת ה-20 להניח על שולחן הכנסת. ואולם, מאז הגשת הצעת חוק יסוד זו חלפו 4 שנים שבהן לא התבקש להניח את הצעת החוק מחדש. בנסיבות אלה, גם חלוף הזמן כאמור הוא נתון שיש להביאו בחשבון והמצב הראייתי שונה מזה שנבחן בעבר. כך בתמצית, ולהלן ביתר פירוט.

19. במסגרת **עניין כסיף** בשנת 2019, עמדת היועץ המשפטי לממשלה הייתה, כי לו בל"ד הייתה מתמודדת באופן עצמאי בבחירות לכנסת ה-21 היה מקום לשקול בכובד ראש את פסילתה.

במוקד עמדתו עמדה הצעת חוק יסוד: מדינת כל אזרחיה, שביקשו חברי כנסת מטעם בל"ד בכנסת ה-20 להניח על שולחן הכנסת בשנת 2018, שנדחתה על-ידי נשיאות הכנסת בשל היותה שוללת את קיומה של המדינה כמדינת הלאום של העם היהודי, וכן על רקע עתירה שהגישו חברי הכנסת של בל"ד לבית המשפט העליון, בה נטען על-ידם כי הצעת החוק תאמה את האג'נדה הפוליטית העומדת בבסיס בחירתם לכנסת (בג"ץ 4552/18 **זחאלקה נ' יו"ר הכנסת**). כב' הנשיאה חיות התייחסה בפסק הדין **בעניין כסיף** לקושי המתעורר מהדברים וציינה כי "[...] **הצעת החוק הנ"ל על מכלול הסעיפים שבה, מבטאת שלילה של המאפיינים הגרעיניים ולו המינימאליים של מדינת ישראל כמדינה יהודית שעליהם עמד בית משפט זה בעניין טיבי**". במסגרת עמדתו שלעיל הפנה היועץ המשפטי לממשלה לפסק הדין ברע"א 6709/98 **היועץ המשפטי לממשלה נ' רשימת מולדת-גשר-צומת**, פ"ד נג(1) 351 (1999), שם קבע בית המשפט העליון כי המאפיין בגינו מתבקשת פסילת רשימה המורכבת ממפלגות שונות צריך להיות **"מטרה דומיננטית ומרכזית"**, המוכחת בראיות ברורות, חד משמעיות ומשכנעות, וכי ספק פועל נגד מניעת השתתפותה של הרשימה המשותפת. הבחינה הראייתית צריכה להיעשות בזהירות מיוחדת".

על עמדה זו חזר היועץ המשפטי לממשלה בעמדות שהוגשו מטעמו בעניין בקשות למניעת התמודדות של בל"ד בבחירות לכנסת יחד עם מפלגות נוספות (כחלק מ"הרשימה המשותפת"), לקראת הבחירות לכנסת ה-22, לכנסת ה-23 ולכנסת ה-24.

20. במאמר מוסגר יצוין, כי בסופו של יום בית המשפט העליון קבע **בעניין כסיף**, כי על אף הצעת החוק האמורה רשימת רע"ם-בל"ד אינה מנועה מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-21, וזאת לא רק משום שהרשימה הורכבה משתי מפלגות (נימוק שממנו הסתייגו חלק מהשופטים), אלא גם בשים לב לכך שחברי הכנסת מבלי"ד שהגישו את הצעת החוק כבר לא הוצבו במקומות ריאליים ברשימה שהתמודדה בבחירות; ובשים לב להצהרת יו"ר בל"ד בתצהיר שהגיש לוועדת הבחירות, לפיו 'הוא אישית ובל"ד – על כל המועמדים מטעמה לכנסת – מחויבים לעקרון "מדינת כל אזרחיה" המשתקף במצעה של המפלגה כפי שנבחן ואושר בעניין טיבי, בעניין בל"ד, ובעניין זועבי הראשון והשני' (פסקה 58 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות **בעניין כסיף**).

21. מכל מקום, לאחר בחינת הבקשה דן – על הראיות הבודדות שהובאו בה – בכובד הראש המתחייב, לא נמצא כאמור כי היא מבססת עילה לפסילת בל"ד בעת הזו, הגם שהיא מתמודדת הפעם באופן עצמאי. יתרה מכך, בנקודת הזמן הנוכחית, יש ליתן את הדעת גם לכך שבשנים שחלפו מאז הניסיון להגיש את הצעת חוק יסוד: מדינת כל אזרחיה, נציגי בל"ד לא שבו וביקשו להניח הצעת חוק דומה על שולחן הכנסת. בהקשר לכך – ואף במבט צופה פני עתיד – נפנה לדבריו של כב' השופט (כתוארו אז) **הנדל בעניין כסיף**, כדלקמן:

8. "... יש לבחון את העניין לפי המבחנים הרלוונטיים. לא נראה שהשאיפה לבטל את ההמנון, החוק והסמלים היא דומיננטית, או שהם פועלים בצורה כזו באופן אקטיבי, ובמיוחד לגבי הדמויות שמייצגות את הרשימה עתה. להפך, עמדות אלה כיום אינן חלק מהפעילות הפרלמנטרית המתוכננת של המפלגה. לא רק חרטה אלא אי-דבקות במטרה, והתנהגות בנקודת זמן מאוד מסוימת. לו הייתה הרשימה ממשיכה בהתנהלות זו – שהרי חוק הלאום עומד בתוקפו – יתכן שהמצב היה אחר. אך אין זה המצב שלפנינו."

נוסף על כך, בל"ד הצהירה כאמור לעיל כי אין כל חידושה במצעה, וכי היא מחויבת לכל ההצהרות שנתנה בפני בית המשפט העליון. משכך, בהעדר ביסוס ראיתי עדכני לכך שיש מקום לפסול את רשימת בל"ד מהתמודדות בבחירות לכנסת, הרי שלא די בעצם התמודדותה כעת בנפרד כדי להביא לפסילתה.

22. לבסוף, **יודגש, כולל במבט צופה פני עתיד, כי הצעת החוק שהוגשה על-ידי בל"ד בשנת 2018 והעתירה שהגישה לבג"ץ, שבה נטען על-ידי בל"ד כי הצעת החוק תואמת את האג'נדה שלה – כלומר הניסיון של בל"ד להוציא מהכוח אל הפועל את רעיונותיה – קירבו בשעתו את בל"ד קירבה רבה מאד לתחום האסור לפי סעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת, שרשימה החוצה אותו אינה יכולה להתמודד בבחירות לכנסת.**

עם זאת, מאחר שהמבקשת אינה מעמידה בבקשתה תשתית ראיתית אשר יש בה כדי להעביר את בל"ד לתחום האסור; בשים לב לחלוף הזמן מאז הגשת הצעת החוק ולהתנהלותה של בל"ד בכנסות האחרונות, שמבחינה ראיתית מרחיקים את בל"ד מ"התחום האסור" לעומת מצב הדברים בשנת 2019 כשניתן פסק הדין **בעניין כסיף**; ובשים לב ולתצהיר שהוגש מטעמה במסגרת ההליך הנוכחי – למצער נראה כי הרשימה לא המשיכה והתקרבה לאותו תחום אסור. מכל מקום, בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, הספק פועל לטובת הרשימה אותה מבקשים לפסול, וזאת כאמור לאור התנאים המחמירים לפסילת רשימה מלהתמודד בבחירות.

23. הנה כי כן, היועצת המשפטית לממשלה סבורה אפוא כי מכיוון שהמבקשת לא הציגה בבקשתה מסה קריטית של ראיות רלוונטיות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות – ומצעה של בל"ד, ביחד עם שתי הראיות הבודדות הנוספות שצורפו לבקשה רחוקים מלענות על דרישה מחמירה זו שנקבעה בפסיקה – ובשים לב לאמור בסעיפים 7-8 בתצהיר שצורף לתגובתה של בל"ד לבקשה זו, הרי שגם בנסיבות בהן בל"ד מתמודדת כרשימה עצמאית, לא די בסעיפים האמורים לעיל במצעה כדי לפסול את רשימתה מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-25.

לסיכום

24. סוף דבר, לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, הגם שבל"ד עודה קרובה לתחום האסור שרשימה החוצה אותו אינה יכולה להתמודד בבחירות לכנסת, הרי שלא הובאה ראיה לכך שבשנים האחרונות בל"ד פעלה כדי להוציא את החלקים המוקשים במצעה מהכוח אל הפועל. כמפורט לעיל, הראיות שהובאו בבקשה דנן אינן מהוות מסה ראייתית קריטית של ראיות משכנעות ברורות וחד-משמעיות, אשר יש בהן כדי להלום את אמות המידה הקפדניות והמחמירות שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון, לשם הוכחת התקיימותה של אחת או יותר מעילות הפסילה המנויות בסעיף 7א ביחס לרשימה.

כל זאת, בשים לב לחשיבותן הגדולה של הזכויות החוקתיות לבחור ולהיבחר, לחופש הדעות הקיים בחברה דמוקרטית, ולפגיעה הקשה שתיגרם לזכויות החוקתיות לבחור ולהיבחר אם תיפסל הרשימה כולה, ולכך שעל-פי הפסיקה ככל שקיים ספק כלשהו – עליו לפעול לטובת הזכויות החוקתיות לבחור ולהיבחר.

25. לאור כל האמור לעיל, עמדת היועצת המשפטית לממשלה היא כי דינה של הבקשה למנוע מרשימת בל"ד להתמודד בבחירות לכנסת ה-25 – להידחות.

היום, ד' בתשרי, תשפ"ג

29 בספטמבר, 2022

מתן שטיינבוך, עו"ד

עוזר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

אודי איתן, עו"ד

סגן בכיר א' במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

ענר הלמן, עו"ד

מנהל מחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה